

ג ל י ר נ ד ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ע ר ו כ י ם ב י ד י נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן
ד ל י ע י י מ י ן ד ת נ ו ר ה ו ה ש ל י ח ל מ ב ו ר ה י ל י ע י ד
ה מ ח ו ב ו ת מ י ן מ ו ר ה י כ א מ ר י ק ה
ה מ ח ו ב ו ת מ י ן מ ו ר ה י כ א מ ר י ק ה
ה מ ח ו ב ו ת מ י ן מ ו ר ה י כ א מ ר י ק ה

ש ר פ ט י ם (ת ש ט" ז)

כ"י י"ט - כ"י

א. שאלה כללית בטעם מצוה לא תעשה זו:

ספר החנוך: מצוה לא תעשה חק"ט: שנפשו כל ידוה האילנות כשנזר על עיר, כדי להצר לאנשי העיר ולהכאיב לבותם, וכל זה נאמר: "לא תשחית את עצה... ואותו לא תכלות" וכמו כן בכנס תחת זה כלאו שלא לעשות שום הפסד כגון לטרוף או לקרוע בגד, או לשבור כלי לבטלה וכל עבירות אלה וכל כיוצא שיהיה בהם השחתה, ואמר ז"ל תניו בגמרא: "והא קעבר משום 'אל תשחית'!" שרש המצוה ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהוב הסוב והתועלת ולהדבק בו ומתוך כך מדבק בנו הסובה ונרחיק מכל דבר השחתה, וזהו דרך החסידים ואנשי המעשה, אהבים השלום ושמים בטוב הבריות, ומקרבין אהבה לתורה, ולא אהבו אפילו בראייתו של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אנדין והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל, יצילו כל דבר מהשחית בכל כחם; לא כן הרשעים אחיהם של מוזיקין, שמחים בהשחתת העולם, והם משחיתים את עצמם במדה אדם מודד גט מודדין לו, כלומר: בה הוא מדבק לעולם, וכענין שכתוב "שמח לאיד לא ינקח". והחפץ בטוב ושמה בו - נמשך בטוב תלין לעולם. זה ידוע ומפורט.

רשב"ם ד"ה כי חצור אל עיר ימים רבים: ותצטרך לחתוך אילנות, לבנות כרים, דייק וטוללות.

ד"ה כי ממנו תאכל: שקרי עושים לך למאכל, לאחר שהפסד העיר ותהיה לך.

1. מה בין שניהם בפירוש טעם המצוה?
 2. השה טעמו של בעל ספר החנוך ללינו שגיטה
גליון בהר תשי"א	"	למחנות עניים	"	"	"	"	"
כי תצא חסי"ב	"	למצות העובקה	"	"	"	"	"
ראה תשט"ו	"						

מהי שיטתו של בעל ספר החנוך בכאזי לחת טעם למצוות הנ"ל?

ב. ואותו לא תכרות, כי האדם עץ השדה לבוא מפניך במצור.

רש"י: הרי "כ"י" משמש בלשון דילמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך, להתיסר ביסורי דעב וצמא, כאב"ל העיר - למה תשחיתנו?

רשב"ם ד"ה ואותו לא תכרות: אותו עץ מאכל איננו חוזק המצור לאנשי העיר, כגון הרחוקים - אותם לא תכרות.

ד"ה כי האדם... כל "כ"י" שאחרי "לא" מתפרש - "אלא". אותו לא תכרות אלא עץ השדה לבוא האדם מפניך במצור - אותו תכרות, והם הקרובים לעיר שנכרתים בהם אנשי העיר הברותיים מפניך. ובאים בתוך העיר "כי האדם עץ השדה" - אלא עץ השדה שגורה את האדם לבוא מפניך במצור.

1. מה הקשי לרשב"ם במלים "ואותו לא תכרות"?
2. מה בין רש"י לרשב"ם בפירוש המלים "כי האדם עץ השדה"...
3. השה לפטוקנו את מלכים ב' פרק ג' כ"י? מה הקשה במסוק ההוא וכיצד מתישב הקשי, אם נפרש את מסוקנו על פי הרשב"ם?
4. מהי חולשת פרושו של רש"י לפטוקנו?

ג. כי האדם עץ השדה.

ראב"ע: כבר בארתי כי יתכן בכל לשון לקצר, לאחורו דרך קצרה כמו (טובל א"י ט"ז כ"י) "ויקה ישי אמונו לחם", רק בלח "לא" לא יתכן להיותה נחסרת, כי הטעם יהיה להפך. ומדקדק גדול ספרדי אמר, כי חסר ה"א וכן הוא: הכי האדם עץ השדה, וזה הטעם איננו נכון בעיני, כי מה טעם לומר: לא תשחית עץ הרי? כי איננו כבני אדם שיוכל לברוח מפניך! /

ולפי דעתי שאין לנו צורך בכל זה. וזה פירושו: "כי ממנו תאכל ואופו לא תכרות כי האדם עץ הטדה" והטעה, כי היי אזה עץ הטדה - וכמוהו: (דברים כ"ד ו') "כי נפש הוא חובל" - הרי נפש הוא חובל.

א) נגד מי ממפרטינו אומר ראב"ע את תחילת דבריו? (עו "כי הטעם יהיה להיבך")

2) האין תסירה לדבריו אלה (עו "כי הטעם יהיה להפך") מנהילים ט"י י"ט?

3) מי ממפרטינו פרש כונת המדוקדק הגדול הספרדי?

4) מה הדמיון בין מסוקנו לבין דברים כ"ו ו'?

ד. רמב"ם הלכות מלכים ו' הלכה ה': אין קוצצין אילגי מאכל שחזן למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבטו שנאמר "לא תשחית את עצה" וכל הקוצצין - לוקין. ולא במצור בלבד אלא בכל מקום, כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה - לוקה. אכל קוצצין אותו, אם היה מויק אילנות אחרים, או מפני שקוצץ בטדה אחרים, או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא לרך השחתה.

הלכה י': ולא האילנות בלבד, אלא כל המעבד כלים, וקרע בגדים והורס בנין, וסותם מעיין, ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר בלא תשחית.

גמ' שבת ק"ה: המקרע בגדיו בחמתו והמטבר כליו בחמתו, והמטור מעותיו בחמתו, יהא בעיניך כעובד עבודת כוכבים, אר אומנותו של יצר הרע: היום אומר לך "עשה כך" ולמחר אומר לך "קשה כך", עו יאומר לך: "עבד עבודת כוכבים" והולך וקובד.

1. כיצד מרחיב הרמב"ם את היקפה של מצות "לא תשחית עצה"?

2. כיצד מביע העובר על מצות לא תעשה של "בל תשחית" לידו עבודה זרה - לדעת הגמרא?

ה. השוה לפסוקנו את דברי ירמיהו ד' פסוק ו': כי כה אמר ה' צבאות: כרתו עצה ושפכו על ירושלם וזולה היא העיר הפקד כולה עשק בקרבה.

האלטין (וגם כמה מחכמי הגויים) כוברים, שדומו ירמיהו בדבריו כאן לפסוקנו בתורה (דברים כ"י י"ט).

הסבר, מהי כונתו של הנביא ומה רצה להבליט ע"י הנגוד לדברי התורה כאן?

להבנת שתי המלים "כרתו עצה" עיין גם יוסף שליווט אלחמם היהודים ספר ה' פרק יב'... החל סיפור עוד המעט לשפוך את הסוללות, אף כי קשה היה להפציא את העצים הדרושים, כי כל האילנות אשר מסביב לעיר (ירושלם) נכרתו לעבודת הסוללות הראשונות (אשר שרפות היהודים בהגיתם מן העיר) ועל כן הביאו אנשי הצבא עצים חדשים ממקומות רחוקים מטעיה ריט, ובידם עלה לשפוך על הבירה ארבע סוללות גדולות הרבה מהראשונות.

הטאלות המטומנות x קטות והמטומנות xx קטות ביותר יענה כל אחד לפי הבנתו. חטובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, החסדורות הציונית העולמית, המחלקה לחנוך ולתרבות תורנית בגולה, ירושלים ת.ד. 92.